

Teorija emocija

Lendić, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:501319>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Iva Lendić

Teorija emocija

(Završni rad)

Rijeka, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Odsjek za filozofiju

Iva Lendić

Matični broj: 0009083166

Teorija emocija

(Završni rad)

Preddiplomski studij: Filozofija i Hrvatski jezik i književnost

Mentorica: doc. dr. sc. Iris Vidmar Jovanović

Rijeka, lipanj 2023.

IZJAVA

Izjavljujem da sam završni rad naslova *Teorija emocija* izradila samostalno pod mentorstvom doc. dr. sc. Iris Vidmar Jovanović.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju završnoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u završnom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica

Potpis

Iva Lendić

Sadržaj

1. UVOD	1
2. ŠTO SU EMOCIJE?.....	3
3. KOMPONENTE EMOCIJA	6
4. EMOCIJE I RASPOLOŽENJA	7
5. TEORIJE EMOCIJA.....	9
5.1 Teorija osjećaja	10
5.2 Teorija procjene.....	11
5.3 Kognitivna teorija.....	13
6. EMOCIJE KAO PROIZVOD EVOLUCIJE ILI KULTURE.....	14
7. POSTOJE LI OSNOVNE EMOCIJE?.....	18
8. ZAKLJUČAK	21
9. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI.....	23
10. POPIS LITERATURE	25
11. IZVORI	26

1.UVOD

Emocije često mogu biti shvaćene kao nedovoljno važne ili jednostavne zato što su svakodnevno prisutne u ljudskim životima, što ponekad dovodi do olakog shvaćanja emocija, ali emocije nisu samo prisutne u ljudskim životima već utječu na odluke i odnose s drugim ljudima te nas pripremaju na akciju koja je potrebna u određenoj situaciji. Važan su dio ljudi i njihovog funkcioniranja u svijetu te se upravo zbog njihovog velikog utjecaja na ljudski život ne bi trebale olako shvaćati, već bi ih trebalo proučiti i saznati na koji način, zašto i kada se pojavljuju te razotkriti njihovu složenu prirodu. Upravo se zato interes za emocije javio u raznim poljima kao što su: biologija, fiziologija, neurologija, psihologija, filozofija...

Postoje neslaganja u mišljenjima na koji način nastaju emocije pa se tako pojavljuju razne teorije emocija. U radu ću prikazati tri teorije od kojih se jedna temelji na shvaćanju da tjelesne promjene direktno prate osjećaji te da se emocija ne može pojaviti bez prethodnog pojavljivanja tjelesnih promjena. Druga - da je za nastajanje emocije važna procjena, to jest na koji način situacija utječe na pojedinčev život, a treća da emocija nužno uključuje vjerovanja i sudove. Pokazat ću da postoje manjkavosti u shvaćanju da emocije dolaze nakon tjelesnih promjena, jer takvo mišljenje dovodi do činjenice da se emocije ne odvijaju na svjesnoj razini i do problema prepoznavanja u kojem smo emocionalnom stanju zbog sličnosti tjelesnih reakcija kod raznih emocija. Cilj je u radu prikazati da kognitivna teorija emocija pruža dobar argument za tezu da emocije nastaju sudovima i vjerovanjima o događaju koji ih je potaknuo te da se emocije nužno odvijaju na svjesnoj razini i imaju određeni objekt. Osim raznih teorija emocija u radu će biti prikazana tema podrijetla emocija.

Jedna od nedoumica prilikom pojašnjenja prirode emocija je njihovo podrijetlo. Jesu li emocije nastale evolucijom ili ih je uvjetovala kultura i s time postoje li osnovne emocije? Zagovornici nastanka emocija evolucijom smatraju da se one nasljeđuju unutar vrste kroz generacije što ukazuje na postojanje osnovnih emocija koje su zajedničke svima i univerzalne, dok zagovornici uvjetovanja emocija kulturom smatraju da u različitim kulturama postoje različite emocije koje su svojstvene određenoj kulturi i time nisu univerzalne što upućuje na nepostojanje osnovnih emocija. U ovome radu prikazat ću da postoje osnovne emocije te da su nastale evolucijski, ali i da su djelomično kulturološki uvjetovane. Pokazat ću da kulturološka teorija emocija ne pruža dobre razloge za odbacivanje postojanja osnovnih emocija i time evolucijskih korijena emocija. Također ću pokazati da evolucijska teorija nastanka emocija ne

pruža čvrste razloge za odbacivanje kulturološkog utjecaja na emocije. Cilj je pokazati da postoje osnovne emocije i time njihova evolucijska podloga, ali da usprkos evolucijskoj podlozi postoje i kulturološki utjecaji na emocije.

U radu ću prvo pojasniti složenu prirodu emocija te obilježja zbog kojih se priroda emocija smatra složenom. Dakle, osvrnut ću se na važnost subjektivnog dojma, konteksta, karakteristike osobe koja je u emocionalnom stanju i utjecaj ponavljanja iste situacije na stvaranje emocije. Potom ću prikazati kognitivnu, evaluativnu, motivacijsku i osjećajnu komponentu emocija koje su nužni uvjeti za njezino nastajanje. Osvrnut ću se i na razlike između emocija i raspoloženja koje su radi osjećajne i intencionalne komponentne koju dijele slične pa s time nastaje problem njihova razlikovanja koje je potrebno pojasniti. Nakon pojašnjenja što su to emocije, u tekstu će nadalje biti riječi o teorijama emocija i njihovim nedostacima te načinima kojima emocije nastaju prema određenim teorijama. Prikazat ću temu podrijetla emocija te poveznicu shvaćanja podrijetla i postojanja osnovnih emocija.

2. ŠTO SU EMOCIJE?

Emocije su bitan dio ljudskoga života i njihovog funkcioniranja u svijetu. Njihova važnost vidljiva je od ranijih zapisa ljudske civilizacije. Utječu na odluke i načine na koji se ljudi nose sa situacijama i drugim ljudima te prenoseći važne informacije o okolini upozoravaju i pripremaju na akciju koja je prikladna određenoj situaciji. Također, emocije imaju važnu ulogu u društvu, zbog utjecaja na odnose s drugim ljudima. Ljudi su društvena bića te su zato najčešći objekti emocija ljudi. Emocije stvaraju veze među ljudima i uspoređujući se s drugima, najčešće onima koji su nam bliski, određujemo vlastite vrijednosti i stvaramo samopouzdanje.

Upravo zbog važnosti emocija na ljudski život, interes za emocije se javio u raznim poljima kao što su: biologija, fiziologija, neurologija, psihologija, filozofija... Prve znanosti za koje se smatralo da im emocije pripadaju bile su fiziologija i neuroznanost te je interes za filozofske rasprave bio znatno manji prije kraja 20. stoljeća, kada se interes za filozofske rasprave znatno povećao.¹ Iako su emocije jedan od glavnih dijelova ljudskog života, pobuđuju mnoge nesuglasice zbog svoje složenosti. Koristeći se sljedećim primjerom objasniti će složenost emocija:

Očevo ne podržavanje zanimanja kojim mu se sin želi baviti te ucjena da će mu oduzeti modne časopise, koji ga inspiriraju na stvaranje, ne bude li se prestao baviti modnim dizajnom kod sina je izazvalo emociju ljutnje. Otac je već od rođenja sina očekivao da će raditi s njim kao automehaničar u obiteljskoj tvrtki, a i posao modnog dizajnera je smatrao poslom za žene. Sin očevu ucjenu i nepodržavanje zanimanja doživljava kao nepravdu i nepoštivanje te kao pokušaj sprječavanja ostvarenja njegovih ciljeva za budućnost. Smatra da mu otac želi kontrolirati život i oduzeti njegovo pravo na odluku, iako zna da to nije moralno. Sin vrednuje taj događaj kao bitan, jer bi očeve ucjene mogle postati učestalije i spriječiti ga u ostvarenju njegovog najvećeg cilja da postane modni dizajner. Nepoštivanje, nepravda, otuđenje materijalnih vrijednosti i sprječavanje ostvarenja cilja dovode sina u emocionalno stanje ljutnje, osjeća neugodu i tjelesne promjene kao što su snažni udari topline i energije, crveni se, trese se i povećavaju mu se otkucaji srca. Ljutnja se manifestira vikom, psovkama, pokazivanjem stisnute šake kojom ga želi udariti, bacanjem i razbijanjem stvari te mrštenjem. Želi da osjeti istu nepravdu kao on te da izgubi posao. Bliskost osobe za koju smatra da mu je počinila nepravdu povećava intenzitet ljutnje. Zbog bliskosti sina s ocem ljutnju prati emocija tuge.

¹ Prijić–Samaržija i Gavran Miloš, 2011, str.277

Emocije ovise o subjektivnom dojmu i važan je način na koji će osoba procijeniti situaciju kako bi se razvila određena emocija. Tako sin smatra da mu otac namjerno kontrolira život, kako bi došao do svoga cilja, a to je da mu sin radi u obiteljskoj tvrtki kao automehaničar. Dakle, iako je otac znao da mu se sin ne želi baviti automehanikom već modnim dizajnom, on to smatra neprimjerenim i prijeti mu oduzimanjem modnih časopisa koji mu pomažu da se ostvari u željenom zanimanju. Kada sin ne bi smatrao da ga otac kontrolira, već da to čini dobronamjerno usmjeravajući ga prema životu koji će biti lakši, jer će imati siguran posao kao automehaničar i jer ga ljudi neće gledati na iskrivljen način zbog bavljenja dizajnom, za kojega većina smatra da je ženski posao, vjerojatno se ne bi naljutio nego bi bio zahvalan na očevoj pomoći. Za emociju je također bitan kontekst i karakteristike osobe koja je u emocionalnom stanju. Sin je sklon ljutnji pa je zato reagirao na takav način, no ne bi se svi naljutili iz istog razloga; netko drugi bi možda pomislio da je otac dobronamjeran ili da je reagirao naglo zbog vlastitih problema. Kako je već i objašnjeno bitan je kontekst jer da sin nije pretpostavio da ga otac kontrolira, ne bi se naljutio. Sinovu ljutnju prati emocija tuge zbog bliskosti koju ima s ocem, što dokazuje da su emocije praćene i drugim emocijama, mješovite su i rijetko se pojavljuju pojedinačno. Također, ista situacija koja se ponavlja više puta kod određene osobe ne mora stvoriti jednaku emociju kao i prvi put kada se našla u takvoj situaciji. Primjerice, kada bi sinu otac ponovno uništio časopise, sin bi na takvu reakciju bio pripremljen, jer bi znao što očekivati od oca te bi njegov intenzitet ljutnje bio manji ili se ljutnja uopće ne bi pojavila.

Subjektivnost, važnost konteksta i karakteristika osobe koja je u emocionalnom stanju, mješovitost emocija i različito pojavljivanje ili izostajanje određene emocije bez obzira na istu situaciju čine definiranje emocija složenim, dovodeći do poteškoća sužavanja emocija na jednu definiciju.² Za određenje definicije potrebne su jasne granice, a emocije je vrlo teško odrediti takvim granicama, jer se jedna emocija kao što je ljutnja pojavljuje u više oblika. Nije svaka ljutnja jednaka tipičnoj ljutnji. Kao što je vidljivo iz prethodnog primjera sin je sklon ljutnji te je situaciju protumačio na određeni način, smatrajući da ga otac kontrolira, no da je sin drukčije protumačio situaciju, te da je osoba koja nije sklona ljutnji, ljutnja bi bila manjeg intenziteta ili se uopće ne bi pojavila. Zato je potrebno odrediti što je to tipična ljutnja te izmjeriti u kojem je stupnju određena ljutnja slična tipičnoj, što bi dovelo do boljeg razumijevanja emocija. To jest, treba shvatiti da određena emocija, kao ljutnja, nije u svim situacijama i kod svih ljudi jednaka,

² Ben-Ze'ev, 2001, str.4

ona se pojavljuje u više oblika te je potrebno odrediti temeljni oblik određene emocije koji je temelj za nastanak svih ostalih oblika te iste emocije.

3. KOMPONENTE EMOCIJA

Komponente emocija su: kognitivna, evaluativna, motivacijska i osjećajna komponenta.³ Ako nedostaje bilo koja od komponenti, ne radi se o emociji, jer su one nužni uvjeti za nastajanje emocije. Objasniti ću ih na već navedenom primjeru oca i sina.

Kognitivna komponenta je nužna za pojavu emocionalnog stava, jer daje informacije o situaciji u kojoj se nalazimo i opisuje objekt emocionalnog stanja. Dakle, osoba koja se nalazi u određenoj situaciji mora biti svjesna situacije i činjenica kako bi mogla procijeniti koliko je događaj važan za njega samoga. Tako je sin iz primjera svjestan da ga otac želi spriječiti da postane modni dizajner uništavajući njegove časopise, jer smatra da je to ženski posao te da treba raditi kao automehaničar u obiteljskoj tvrtki. Kada su prikupljene informacije o situaciji i objektu stvara se procjena osobne važnosti tih informacija. Sin ima određeno vjerovanje o tome kako očevo ponašanje, to jest određeni događaj, može utjecati na njegove ciljeve te ga procjenjuje kao važan, jer bi ga mogao spriječiti u ostvarenju cilja da postane modni dizajner. Također, ima vjerovanje o tome da otac zna da je to što čini nemoralno, a svejedno to čini što potiče sina na veću ljutnju.

Osim kognitivne komponente, za nastanak emocije važna je i motivacijska komponenta koja se odnosi na misli koje nam omogućuju da planiramo i mijenjamo ono što nam ne odgovara. Može se pojaviti u obliku želje ili spremnosti na akciju, a to ovisi o vrsti emocije, to jest ovisi o tome je li riječ o strastvenoj ili nestravstvenoj emociji.⁴ Motivacijska komponenta nade i zavisti pojavit će se kao želja, dok će ljutnja rezultirati ponašanjem. Prije poduzimanja akcije zbog određenog emocionalnog stanja neurofizički i hormonalni sustav potiču organizam na djelovanje.⁵ Sin se nalazi u emocionalnom stanju ljutnje, što znači da je njegova motivacijska komponenta usmjerena na spremnost na akciju. Organizam je potaknut na djelovanje te sin osjeća snažni udar topline i energije, povećavaju mu se otkucaji srca, crveni se i trese se. Želja da spriječi očevo kontroliranje koje mu oduzima pravo na odluku iskazuje se stiskanjem šake, bacanjem i razbijanjem stvari, mrštenjem, vikom i psovka. Bliskost osobe na koju se ljutimo utječe na intenzitet emocije, pa tako sin u primjeru ima burniju reakciju prema ocu nego što bi imao prema neznancu. Motivacijska komponenta omogućava utjecaj na dugoročne ciljeve i težnje, pa tako sina nada potiče na rad na postizanju svojih ciljeva, a ono uključuje rješavanje

³ Ben-Ze 'ev, 2001, str.49

⁴ Ben-Ze 'ev, 2001, str.61

⁵ Ben-Ze 'ev, 2001, str.62

problema i prepreka koje ga sprječavaju u cilju, a to je u ovom slučaju njegov otac koji ga uništavanjem modnih časopisa pokušava spriječiti da se ostvari kao modni dizajner.

Također je važna osjećajna komponenta, koja jedina nije usmjerena na objekt, već se odnosi na ono što osoba koja je u emocionalnom stanju osjeća i uključuje svjesno doživljavanje određenog emocionalnog stanja. Osjećaj nastaje kao produkt emocije, ima intenzitet i trajanje, te je ugodan ili neugodan. Ljuttnja može utjecati na stvaranje neugodnog i ugodnog osjećaja ovisno o situaciji. Osjećaj pri ljuttnji, ako je usmjerena prema osvetti, pobuđuje ugodan osjećaj, dok ljuttnja koja se javlja kada nam je netko nanio nepravdu i odnosio se prema nama bez poštovanja izaziva neugodu. Sin zbog očevog nepodržavanja i ne poštivanja njegovog zanimanja te pokušaja da ga spriječi u ostvarenju cilja osjeća neugodu i napetost. Dakle, sin postaje svjestan situacije i činjenica i procjenjuje događaj kao nepravedan i poguban za ostvarenje cilja; organizam je potaknut na djelovanje, što je popraćeno fiziološkim promjenama crvenila i mrštenja te dolazi do želje za djelovanje i samog djelovanja kao što je vika, bacanje i razbijanje stvari te naposljetku dolazi do osjećaja neugode. Prema fiziološkim promjenama, izrazima i djelovanjima može se prepoznati emocija, pa tako kod sina prepoznamo emociju ljuttnje primjećujući fiziološke promjene koje se manifestiraju crvenjenjem, znojenjem i ubrzanim disanjem, izraze kao što su mrštenje i stiskanje šake te nasilno djelovanje bacanja i razbijanja stvari, vike i psovanja. Dakle, osjećajna komponenta emocija je bitan element emocionalnih iskustava i može utjecati na ponašanje i misli. Primjer izraza kod ljuttnje vidljiv je na sljedećoj fotografiji:

Prikaz 1

4. EMOCIJE I RASPOLOŽENJA

Raspoloženja i emocije su slični zbog osjećajne i intencionalne komponentne koju dijele, ali nisu isti te ih treba razlikovati. Pokušavajući objasniti prirodu raspoloženja neki su ih sveli na emocije, smatrajući da su raspoloženja emocije koje su intencionalne, ali im nedostaje specifični objekt, a neki na emocije koje su u potrazi za objektom ili kojima je objekt promjenjiv.⁶ Oni koji se ne slažu s ovakvim objašnjenjem raspoloženja smatraju da se raspoloženja ne bi trebala reducirati na emocije, jer između njih postoje značajne razlike koje ih jasno odjeljuju.

Bitna razlika između emocija i raspoloženja je u specifičnosti njihove prirode; emocije imaju specifičniju prirodu od raspoloženja. Manje specifična priroda raspoloženja povezana je sa situacijama koje potiču raspoloženja, a nastaju postupno i dugotrajno, što znači da te situacije nisu percipirane kao značajne promjene, jer nisu iznenadne kao situacije koje uzrokuju emocije. Prema Aaronu Ben – Ze'evu „Manje specifična priroda raspoloženja također može ukazivati na to da raspoloženja imaju veze s većim, dugotrajnijim pitanjima o životu osobe u usporedbi s specifičnijim događajima koji generiraju emocije.“ (Ben – Ze'ev, *The Subtlety of Emotions*)⁷

U primjeru sinove ljutnje prema ocu jasno je vidljivo da je sin očevu trganje modnih časopisa percipirao kao značajnu promjenu, jer je nije očekivao, pošto se takva situacija ne događa često i jer se odvila u kratkom vremenu, ali da se sin postepeno pokušavao ostvariti kao modni dizajner i nailazio na razne prepreke, koje su se pojavljivale postupno i bile dugotrajne, ne bi te promjene percipirao kao značajne promjene, jer su stalno prisutne, te se zato ne bi razvila emocija, već tužno raspoloženje. Upravo zbog toga uz raspoloženja nisu povezani specifični izrazi lica koji su prisutni kod emocija i pomažu drugima da pretpostave u kojem je emocionalnom stanju subjekt i na koji bi način mogao reagirati. Emociju ljutnje moguće je primijetiti po mrštenju i crvenilu na sinovom licu te je, prema stiskanju šake, vikanju i psovanju, moguće pretpostaviti da će sin reagirati burno te da bi mogao udariti oca ili nešto razbiti. Takvi izrazi nedostaju kod raspoloženja zbog neuočavanja značajne promjene koja bi ih potakla. Iz istog razloga raspoloženja su manjeg intenziteta i duže traju. Iako su i raspoloženja intencionalna, kao i emocije, njihova intencionalnost nije specifična te je teško odrediti objekt. Teško ga je odrediti, jer je intencionalnost raspoloženja usmjerena na subjektovu situaciju, a

⁶ Ben-Ze'ev, 2001, str.87

⁷ Vlastiti prijevod

manje na odnos između subjekta i objekta koji je specifičan za emocije.⁸ Tako je objekt sinove ljutnje otac, dok je u drugoj situaciji u kojoj se ne uspijeva ostvariti kao modni dizajner, zbog svakodnevnih izazova i prepreka, objekt njegovog tužnog raspoloženja nespecificiran, već je intencionalnost usmjerena prema subjektovoj situaciji koju želi prevladati.

⁸ Ben-Ze'ev, 2001, str.87

5. TEORIJE EMOCIJA

5.1 Teorija osjećaja

Uobičajen način razmišljanja o osnovnim emocijama je da mentalna procjena događaja pobuđuje emociju i da emocija pobuđuje tjelesne promjene. Naprotiv, moja teza je da tjelesne promjene direktno prate procjenu događaja i da je osjećaj prisutan prilikom promjene, emocija. (James, What is an emotion?)⁹

Teorija osjećaja temelji se na tvrdnji da su osjećaji tjelesnih promjena emocije te da tjelesne promjene direktno prate osjećaji, to jest emocije, što znači da nisu posredovane mislima. Dakle, emocija se ne može ostvariti bez prvotne pojave tjelesnih promjena. Shvaćanje da prvotno dolazi do mentalne procjene situacije, nakon čega dolazi do ostvarenja emocije te onda do tjelesnih promjena, jest pogrešno prema teoretičarima osjećaja.

Prema navedenom primjeru sina i oca, filozofi koji se zalažu za teoriju osjećaja smatraju da bi se sin kada mu otac zaprijeti uništiti modne časopise počeo crveniti, tresti, dobio snaže napadaje topline, ubrzan rad srca i teško bi disao te bi te tjelesne promjene direktno pratio osjećaj ljutnje, a tek onda bi došlo do reakcije mrštenja, vike, psovki, pokazivanja stisnute šake kojom ga želi udariti, bacanja i razbijanja stvari. Kada se tjelesne promjene ne bi ostvarile ne bi došlo do emocije. Dakle, emocije nisu potaknute racionalnom procjenom događaja, već tjelesnim promjenama koje su urođene svakom biću koje ima živčani sustav. To je tako jer je živčani sustav skup predispozicija za reakciju na određeni način s obzirom na vanjski utjecaj.¹⁰ Prema predstavniku teorije osjećaja Antoniu Damasiu „...organizam može u neuralnim i mentalnim modelima reprezentirati stanje koje mi svjesna stvorenja nazivamo osjećajem, a da pritom uopće ne zna da se osjećaj zbiva.“ (Damasio 2005, 46.)

Primjerice, svako dijete će bez obzira na znanje o medvjedima koje posjeduje, medvjeda koji je blizu vidjeti kao opasnost i prepasti se. Emocije su prema teoriji osjeta nastale evolucijom te omogućuju brzinu i efikasnost reagiranja na situaciju. Kada procijenimo da je neka situacija prijeteća, pojavit će se tjelesna promjena popraćena osjećajem koji će potaknuti reakciju. Izostankom tjelesnih promjena ne bi se pojavile emocije i naša bi reakcija bila potaknuta isključivo kognitivno. Tako bi sin zaključio da ako uništi očeve stvari i zaprijeti mu da će ga

⁹ Vlastiti prijevod

¹⁰ James, W., 1884, str.190.

udariti, otac ga više neće kontrolirati i uništavati mu stvari, jer će znati da nakon toga dolazi kazna uništavanja imovine i fizičkog nasilja pa bi tek onda reagirao, ali emocija ljutnje ne bi bila prisutna, već puko rasuđivanje i djelovanje. Nemoguće je zamisliti kako bi se osjećali kada bi nas netko kontrolirao i prijetio nam bez osjeta snažnih napadaja topline, ubranog rada srca i teškog disanja. Također, prema teoriji osjećaja emocije su mogu kontrolirati kontroliranjem tjelesnih promjena.¹¹ Kada bi sin nakon što je zamijetio tjelesne promjene sjeo i duboko disao umjesto da reagira vikanjem i razbijanjem, tjelesne promjene bi nestale, a s njima i emocija ljutnje.

Problem teorije osjećaja je što emocije, vežući ih samo uz tjelesne promjene, svodi na fiziološke reakcije kao što su glad i žeđ, prema čemu bismo se mogli zapitati jesu li onda glad i žeđ jednako tako emocije kao što su ljutnja, tuga i ostale. Također, vežući emocije samo uz tjelesne promjene podrazumijeva da emocije možemo međusobno razlikovati tako što razlikujemo tjelesne promjene uz koje se pojedina emocija pojavljuje, ali neke emocije imaju jednake tjelesne promjene kao što su ljutnja i strah pa ih je na takav način nemoguće razlikovati. Ako emocije nisu povezane s kognitivnim rasuđivanjem već samo s tjelesnim reakcijama, ne možemo kriviti druge zbog njihovih reakcija u emocionalnom stanju, jer te emocije nisu bile posredovane mislima. Tako sinovu reakciju da želi udariti oca ne možemo prikazati kao neprihvatljivu, iako je očito da je takva reakcija neprikladna. Između ostaloga, postoje kulturološke i sociološke razlike u pojavljivanju emocija pa se tako u različitim kulturama ljudi ne ljute i ne osjećaju ugroženo iz istih razloga, što znači da su ideje emocije ljutnje morale biti naučene, prije nego što bi uopće došlo do tjelesnih promjena.

5.2 Teorija procjene

„ Kod ljudi, dakle, a u manjem opsegu i kod drugih primata i sisavaca, neka vrsta procesa kognitivne procjene posreduje između događaja i reakcije i bitna je za adekvatno psihološko razumijevanje. Kognitivna procjena reflektira jedinstven i promjenjiv odnos koji se zbiva između neke osobe s određenim karakteristikama i okoline, čije karakteristike treba predvidjeti i interpretirati.“ (Lazarus i Folkman 2004, 25.)

¹¹ James, W., 1884, str.195.

U prvom poglavlju pojašnjena je teorija osjećaja, pa ću tako u drugom poglavlju pojasniti teoriju procjene koja je usmjerena prema ideji da veza između subjekta i svijeta potiče u subjektu procjene o toj vezi. Važna je subjektova procjena načina na koji okolne situacije utječu na njegov život, to jest na njegove ciljeve. Primjerice, kod sina koji je subjekt, dolazi do procjene vanjske okolnosti koja bi mu mogla naštetiti, a to je očeva prijetnja da će mu uništiti časopise što on procjenjuje kao očevo kontroliranje, nepravdu i nepoštivanje koje mu može otežati da ostvari svoj cilj da postane modni dizajner. Kada je sin procijenio situaciju kao nepravednu i kao kobnu za ostvarenje njegovih ciljeva razvila se emocija ljutnje koju prate reakcije kao što su vikanje, psovanje, razbijanje stvari pomoću kojih se suočava sa situacijom za koju je procijenio da je značajna.

Pri procjeni situacije važno je na koji način situacija utječe na ciljeve subjekta. Dakle, situacija otežava ostvarenje sinovih ciljeva te generira negativnu procjenu. Kada bi otac poticao sina da ostvari svoj cilj i bude modni dizajner, primjerice tako da mu kupi modne časopise umjesto da ih uništava, sin bi takvu situaciju procijenio kao pozitivnu. Iako je sinova procjena situacije negativna i dalje se može pojaviti pozitivna procjena, a to je zadovoljstvo na pomisao da bi se ocu moglo dogoditi isto, da ga netko koči u njegovim ciljevima. Takva procjena je pozitivna za sina, no ona nije moralno pozitivna te se zato treba razlikovati ono što je moralno od negativne i pozitivne procjene događaja.¹² Također je važno koliko je subjekt potrošio vremena i rada ili pažnje kako bi ostvario svoj cilj. Što je više uložio u cilj to će mu biti vrjedniji i burnije će reagirati ako ga netko koči u ostvarenju cilja. Primjerice, sin je riskirao odnos s ocem i način na koji će ga gledati drugi ljudi iz njegovoga društva, jer većina smatra da je modni dizajn primjereniji ženskom spolu, zbog ostvarenja cilja što mu daje veći značaj, a time i burniju reakciju. Očekivanje iste situacije u budućnosti također pojačava intenzitet emocije i burniju reakciju. Sin smatra da uništenje modnih časopisa nije posljednji put da mu otac pokušava uništiti cilj, već da će se takvi pokušaji ponavljati.

Česti prigovor teoriji procjene je da se evaluativni sudovi mogu ostvariti bez da ih prati emocija što dokazuje da emocije nisu samo evaluativni sudovi. Tako sin može prosuditi da ga otac kontrolira, koči ga i da će zbog toga teže doći do cilja, ali se ujedno ne mora razviti emocija ljutnje. Dakle, moguće je da sin procjeni situaciju kao negativnu ali ne doživi ujedno i negativnu emociju.

¹² Ben-Ze'ev, 2001, str56

5.3 Kognitivna teorija

„ Da bih mogla osjećati strah...moram vjerovati da mi prijete neka „zla“; da ona nisu beznačajna, nego da su istinski velika i da njihovo sprječavanje nije sasvim u mojoj moći.“ (Nussbaum 2019, 43.)

Smatram da je bitno predstaviti i kognitivnu teoriju, prema kojoj emocija procjena situacije nije dovoljna da bi se pojavila emocija, već emocije nužno uključuju vjerovanja i sudove. Razlog tome je što se procjena situacije ne odvija nužno na svjesnoj razini i ne mora uključivati sudove. Primjerice dijete ne zna što je medvjed, ali ako se medvjed pojavi blizu djeteta, ono će se uplašiti. Također, za neka emocionalna stanja kao što je sramežljivost nije moguće opisati pod kojim uvjetima je izazvana iako postoji evaluativna procjena.¹³ Dakle emocija se sastoji od sudova i vjerovanja, pa je tako prema kognitivnoj teoriji sinova ljutnja misao da ga je otac uvrijedio i da ga namjerno kontrolira. Kognitivna teorija naglašava važnost objekta kako bi se razvila emocija, te kada objekta ne bi bilo, ne bi se pojavila emocija. Objekt sinove ljutnje je otac, koji ga je uvrijedio te kada on ne bi postojao, ne bi bilo ni emocije, jer ne bi imala prema kome biti usmjerena. Također, kada bi sin shvatio da otac nije u mogućnosti uništiti njegov cilj da postane modni dizajner i da nije blizak s ocem, ne bi mu bilo stalo do njegova mišljenja i ne bi ga vidio kao prijatelja te se ne bi našao u emocionalnom stanju ljutnje.

Iako je kognitivna teorija zaslužna za mnoge doprinose u razumijevanju emocija i dalje postoje problemi vezani uz teoriju. Jedan od problema je pretpostavka da su emocije isključivo rezultat kognitivnih evaluacija. Prigovor se temelji na vjerovanju da emocije kao što je emocija straha mogu biti potaknute nesvjesno i da ju primjerice možemo osjetiti istog trenutka kada vidimo medvjeda ili neku drugu opasnost bez da dođe do svjesne evaluacije događaja. Nesvjesno potaknuti strah se objašnjava kao preživljivački instinkt koji je urođen. Teoretičari kognitivne teorije emocija obranili bi se od kritike tvrdeći da je ipak potrebno imati vjerovanje da je medvjed opasan i da nam može nauditi kako bi se stvorila emocija straha.

Smatram da je kognitivna teorija emocija najbolje rješenje za pojašnjavanje emocija jer je usmjerena prema važnosti odvijanja emocija na svjesnoj razini te važnosti postojanja objekta kako bi se razvila emocija.

¹³ Ben-Ze'ev, 2001, str. 57

6. EMOCIJE KAO PROIZVOD EVOLUCIJE ILI KULTURE

Jedno od pitanja vezanih za emocije je kako su nastale. Jesu li nastale evolucijom ili ih je uvjetovala kultura?¹⁴

Pristupi koji se zalažu za kulturalnu uvjetovanost emocija smatraju da su podložne utjecajima okoline u kojoj nastaju i da nisu nastale evolucijom. Jedan od predstavnika koji se zalažu za kulturalnu uvjetovanost emocija je James Averill pa tako smatra da „Emocije nisu čvrsto usađene u osobu i nisu objašnjive u strogo psihološkim terminima.“ (Averill, Anger and Agression)¹⁵

Primjerice, dokaz kulturalne uvjetovanosti emocija je različito izražavanje i shvaćanje pojedinih emocija na zapadu i istoku. Na zapadu su ljudi usmjereniji na svoje emocije nego emocije drugih. Većinom žele da se oni osjećaju bolje, natječu se s ostalima i riječ „ja“ shvaćaju kao „mene“.¹⁶ Na istoku je bitnija povezanost s obitelji, suradnicima i društvenom skupinom. Glavni cilj je živjeti s drugima u miru i skladu i uklapati se. Ako su pripadnici društva uspješni tada je i pojedinac uspješan te zato ne postoji naglašeni natjecateljski duh koji je izražen u zapadnim društvima. Za njih je značenje riječi „ja“ jednaka kao i „mi“.¹⁷ Na zapadu je emocija ljutnje usmjerena na očuvanje samopoštovanja pojedinca i želju za nezavisnosti od drugih, dok je na istoku emocija ljutnje usmjerena na očuvanje poštovanja društvene skupine. Na istoku je ljutnja prihvatljiva samo prema ljudima različite društvene skupine, dok je na zapadu uobičajena ljutnja na ljude koji su im izrazito bliski kao što su članovi obitelji ili kolege. Također, emocija straha je na zapadu prihvatljiva reakcija koju je potrebno izraziti kako bi se očuvalo vlastito zdravlje, a na istoku se smatra da izražavanje straha utječe negativno na druge te da ga treba izbjegavati. Osim različitog izražavanja i shvaćanja emocija, postoje emocije koje su svojstvene određenoj kulturi dok ih se u drugoj ne prepoznaje ni tamo uopće nisu prisutne. Primjer takve emocije je emocija *amae* koju Keith Oatley i Jennifer Jenkins opisuju ovako: „*Amae* je emocija međuovisnosti, koja izvire iz neke vrste simbioze, iz zadovoljstva zbog toga što nas druga osoba potpuno prihvaća.“ (Oatley i Jenkins 2003, 44).

Pojavljuje se u Japanu, a proizlazi iz mentaliteta istočnog društva i njihove važnosti uklapanja u društvenu skupinu. Iako postoje dokazi za kulturalnu uvjetovanost emocija, teorija se suočava s određenim problemima.

¹⁴ Oatley, K i Jenkins M.,J., 2003, str.42

¹⁵ Vlastiti prijevod

¹⁶ Oatley, K i Jenkins M.,J., 2003, str.43

¹⁷ Oatley, K i Jenkins M.,J., 2003, str.43

Problemi s teorijom kulturalne uvjetovanosti je negiranje postojanja osnovnih emocija koje su prisutne svugdje i koje omogućuju međusobno razumijevanje ljudi iz različitih društava. Kada ne bi postojao emocionalni temelj koji povezuje sve ljude, ne bismo se mogli sporazumjeti na emocionalnoj razini, suosjećati, znati što ponašanje i izrazi ljudi iz drugih društava govore o njihovom emocionalnom stanju na temelju čega procjenjujemo način na koji bi se trebali prema njima ponašati. Također, postoje emocionalni izrazi kod životinja koji nalikuju ljudskim izrazima. Životinje nisu ni na koji način kulturalno uvjetovane zbog pomanjkanja samosvijesti, pa takve sličnosti ukazuju na evolucijski temelj emocija. Primjerice, pas se mršti, reži i laje kada je ljut ili uznemiren, dok se čovjek također mršti i povisuje ton glasa. Na sljedećoj fotografiji vidi se sličnost izraza psa i čovjeka tijekom emocionalnog stanja ljutnje:

Prikaz 2

Prema pristupu koji tvrdi da su emocije nastale evolucijom, emocije su dio čovjeka od njegova rođenja i nisu podložne utjecajima okoline. Izrazi i emocije koje su svojstvene jednoj vrsti

nasljeđuje svaki pojedinac koji pripada toj vrsti. Dakle, kultura i društvo nisu faktori koji utječu na emocije.

Onaj koji gleda psa koji se sprema napasti drugog psa ili čovjeka, istu životinju dok miluje svog gospodara, ili promatra lice majmuna kada ga vrijeđaju i kada ga čuvar miluje, bit će prisiljen priznati da su pokreti njihovih crta lica i njihovih gesta gotovo jednako izražajne kao i kod čovjeka. (Darwin, *The Expression of Emotions in Man and Animals*)¹⁸

Upravo je sličnost između ljudskih i životinjskih emocionalnih izraza i reakcija, koji je naveden kao kritika kulturnoj uvjetovanosti emocija, jedan od dokaza za nastanak emocija evolucijom. Charles Darwin kao jedan od predstavnika evolucijskog nastanka emocija kao najbolji primjer za sličnost između ljudi i životinja daje čimpanze, koje se od ljudi genetički razlikuju samo 2 %.¹⁹

Između ostalog, postoje emocionalni izrazi koji su se razvili evolucijom, kako bi se očuvalo čovjekovo zdravlje i život pa su prema tome prisutni kod svih ljudi. Jedan od takvih izraza je mrštenje, pri čemu su oči poluzatvorene, a uzrokovano je približavanjem nečega vidnom polju kako bi se spriječila ozljeda oka. Izraz mrštenja pojavljuje se i u emocionalnoj ulozi, primjerice kod osoba u emocionalnom stanju ljutnje što ukazuje na povezanost evolucijski nastalog izraza i emocije ljutnje. Određene emocije, kao što je emocija gađenja, su u prošlosti, a i danas iznimno važne za preživljavanje. Određivanje svježine hrane ovisi o procjeni pojedinca koji hranu namjerava pojesti. Dakle, hrana se procjenjuje pomoću osjetila njuha i vida te ako hrana smrdi ili je počela gnjiliti, pojavit će se emocija gađenja koja će odvratiti čovjeka da pojede pokvarenu hranu i tako završi kobno. Emocija gađenja potrebna je kao mehanizam preživljavanja kod svih ljudi, pošto se svi ljudi mogu pronaći u situaciji u kojoj je hrana koju žele pojesti pokvarena i time ugroziti svoj život. Teorija evolucijskog nastanka također nailazi na probleme koje ću navesti u nastavku.

Problem s teorijom evolucijskog nastanka emocija je negiranje mogućnosti utjecaja kulture na emocije. Već spomenuta osjećajna komponenta emocija tako može varirati među kulturama kao i među pojedincima i kontekstima. Ono što pripadnik jedne kulture doživljava kao radost ili zadovoljstvo pripadnik druge kulture može doživjeti kao nešto sasvim drugo, kao primjerice ljutnju i nezadovoljstvo. Dakle, neovisno o evolucijskom temelju emocija postoje naznake

¹⁸ Vlastiti prijevod

¹⁹ Oatley, K i Jenkins M.,J., 2003, str.62

umiješanosti kulture kao što su različito izražavanje i shvaćanje pojedinih emocija na zapadu i istoku. Neke emocije se čak u određenim kulturama ne pojavljuju. Kao što je već navedeno na zapadu je emocija ljutnje usmjerena na očuvanje samopoštovanja pojedinca i želju za nezavisnosti od drugih, dok se na istoku emocija ljutnje rijetko pojavljuje ili uopće ne pojavljuje, a ako se pojavljuje usmjerena je na očuvanje poštovanja društvene skupine.

Smatram da emocije jesu nastale evolucijom te da je ona njihov temelj, no da se nadograđuju kulturom na što ukazuju pojedine razlike emocija i emocionalnih izraza među društvima, kao što je izražavanje ljutnje i tuge, ali i nezanemarive sličnosti kao što je emocija gađenja.

7. POSTOJE LI OSNOVNE EMOCIJE?

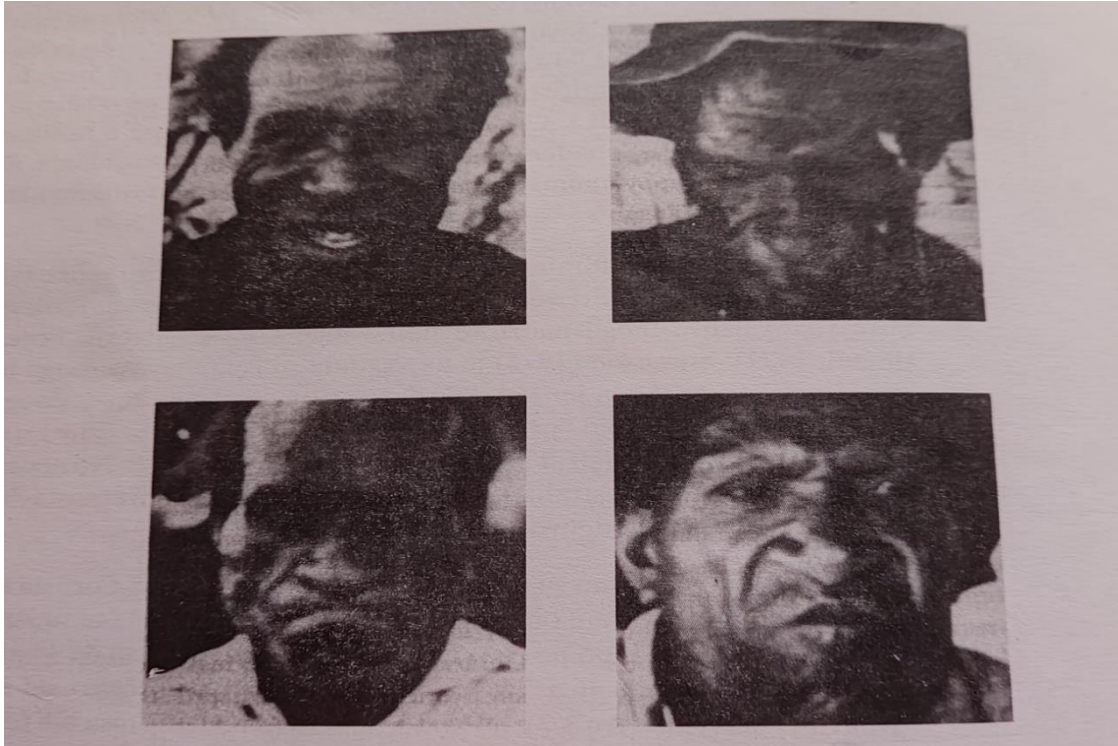
Znanstvenici koji smatraju da emocije nastaju kulturalnim oblikovanjem najčešće imaju skeptični stav prema postojanju osnovnih emocija, dok oni koji smatraju da su emocije proizvodi evolucije podržavaju prisutnost osnovnih emocija koje su jednake za sve ljude bez obzira na kulturu. Naime, postojanje osnovnih emocija dokazuje da su se emocije razvile evolucijom, jer da bi cijela ljudska vrsta posjedovala univerzalne emocije, trebalo je doći do dugotrajnog procesa nasljeđivanja kroz generacije. Ovakvo shvaćanje predstavlja problem socijalnim konstruktivistima koji smatraju da je naše shvaćanje emocija i emocionalnih iskustava određeno kulturom i nije univerzalno.

Postojanje osnovnih emocija objašnjava se pojavljivanjem naziva za osnovne emocije među svim kulturama, univerzalnošću situacijskih faktora i obrascima facijalnih izraza. Primjerice, u Japanu postoji riječ za osnovne emocije kao što je ljutnja, koju nazivaju *ikari*, ali u Americi ne postoji riječ za emociju *amae*, koja ne spada pod osnovne emocije.²⁰ Dakle, nazive osnovnih emocija kao što su strah, ljutnja, gađenje, tuga, sram i krivnja možemo pronaći u svakoj kulturi. Događaji koji prethode određenoj emociji su univerzalni. Primjerice, iako postoji razlika među ljudima različite kulturalne pripadnosti u tome koga smatraju bliskim, svaka osoba bez obzira na kulturu osjeća emociju tuge kada izgubi onoga koji joj je bio najbliži.²¹ Često emociju prate facijalni izrazi te postoje određeni obrasci prema kojima se može prepoznati emocija. Jedan od eksperimenata koji dokazuje postojanje takvih obrazaca i njihovog prepoznavanja između pripadnika različitih kulturalnih grupa osmislio je Paul Ekman. U eksperimentu je sudjelovala zajednica Fore iz Nove Gvineje koja je dvanaest godina prije početka eksperimenta bila odvojena od vanjskih utjecaja. Ekman je pripremio slike Amerikanaca koji imaju izražene neke od izraza lica koji se mogu povezati s osnovnim emocijama, a pojedinci su trebali izraze lica povezati s nekom od već ponuđenih emocija. Iako nisu u svim slučajevima prepoznavali svaku emociju, većinom ih jesu raspoznavali s time da nisu pripadnici iste kulture te nisu imali nikakvih vanjskih utjecaja zbog kojih bi bili svjesni kulture Amerikanaca što upućuje na evolucijski razvitak emocija.²² Peter Goldie propitkuje pouzdanost eksperimenta Paula Ekmana i time mogućnost pobijanja socijalnog konstruktivizma. Na sljedećoj fotografiji prikazani su članovi zajednice Fore iz Nove Gvineje s izrazima lica pri emociji sreće, tuge, ljutnje i gađenja:

²⁰ Oatley, K i Jenkins M.,J., 2003, str.44

²¹ Ekman, P., 1994, str.53

²² Oatley, K i Jenkins M.,J., 2003, str.66

Prikaz 3

Peter Goldie tvrdi da Paul Ekman svojim eksperimentom prepoznavanja izraza lica među različitim kulturama nije uspio pobiti socijalni konstruktivizam. Problem njegove teorije je baziranje samo na dvije osobine emocija, a to su tjelesne promjene i izrazi lica, te nije dovoljno samo na dvije osobine emocija dokazati univerzalnost emocija kao cjeline. Potrebno je sagledati univerzalnost drugih osobina emocija, a kao primjer daje intencionalnost koja nije univerzalna jer nisu sve emocije usmjerene prema istom objektu.²³ Primjerice, ljutnja je usmjerena prema onome koji nam je svjesno nanio zlo ili nas je ponizio, dok je sreća usmjerena prema onome koji nas poštuje i pomaže nam da ostvarimo svoje ciljeve. Također, Peter Goldie kao problem Ekmanovog eksperimenta navodi unaprijed dane emocije koje se mogu povezati s izrazom lica što sudionicima eksperimenta sugerira o kojoj bi se emociji moglo raditi.

Nije iznenađujuće da je slaganje oko toga koje emocije su izražene veće kada se ljude pita da povežu lica sa jednim od već danih naziva za određene emocije, nego kada je na subjektu da imenuje emociju koja je povezana sa izrazom lica. (Goldie, *The Emotions*)²⁴

Goldie navodi eksperiment u kojemu se sudionicima pokazala samo sliku izraza lica te su morali sami, bez sugestija, odrediti o kojoj se emociji radi što je dovelo do čak četrdeset

²³ Goldie, P., 2002, str.90

²⁴ Vlastiti prijevod

različitih odgovora na to koja je emocija prikazana na slici koja ustvari predstavlja ljutnju.²⁵ Primjerice, za Ifalučanku, sa otoka Ifaluk, koja se smije, bez poznavanja ičega o njihovoj kulturi, pripadnici zapadnog društva smatrali bi da je sretna i zadovoljna na pozitivan način, dok ona ustvari doživljava *ker* i osjeća se suviše zadovoljna sobom što je negativno ponašanje u društvu Ifalučana.²⁶ Dakle, izrazi lica jesu slični među kulturama, ali oni ne omogućuju prepoznavanje u kojem je emocionalnom stanju osoba, već samo da je u nekom stanju. Između ostalog, pojavljuje se i problem međukulturalnog imenovanja emocija. Nazivi emocija među kulturama nisu univerzalni, te se određeni nazivi ne mogu u jezik druge kulture prevesti samo jednim izrazom, već ju je potrebno pojasniti. Pošto je prepoznavanje emocija stvar imenovanja nejednakosti u jeziku među kulturama predstavljaju problem za njihovo prepoznavanje. Jedan od takvih naziva je za već spominjanu emociju *amae* koja se pojavljuje u Japanu, a nemoguće ju je prevesti jednom riječi na engleski ili hrvatski jezik već ju je potrebno pojasniti kao emociju koja dolazi iz zadovoljstva prihvaćanja od društvene skupine.

Kritika socijalnom konstruktivizmu je što u potpunosti zanemaruje emocionalne sličnosti koje postoje među kulturama, a pojašnjava ih time da će se ljudska društva razvijati slično ako su postavljeni u slične okolnosti.²⁷ Dakle, iako postoji problem s teorijom koja tvrdi da emocije nastaju isključivo evolucijom, teško je zanemariti očigledne sličnosti koje postoje među kulturama i time upućuju na biološku podlogu emocija. Mogućnost emocionalnog doživljaja je biološki određena, ali na nju u određenoj mjeri djeluju i kulturalni utjecaji. Zato smatram da postoje osnovne emocije koje omogućuju emocionalnu komunikaciju među pripadnicima različitih kultura.

²⁵ Goldie, P., 2002, str.90

²⁶ Oatley, K i Jenkins M.,J., 2003, str.48

²⁷ Goldie, P., 2002, str.92

8. ZAKLJUČAK

Kroz rad je prikazano kako emocije nisu jednostavne, već su složeni dio ljudskih života; one su kao takve bile predmet raznih istraživanja. Već spomenuta istraživanja emocija i njihovog shvaćanja i izražavanja, pokazala su da postoje bitne razlike u izražavanju i shvaćanju emocija na istoku od emocija na zapadu i time da su emocije kulturalno uvjetovane, dok je uspoređivanje izražavanja emocija kod životinja s izražavanjem emocija kod ljudi pokazalo da postoje sličnosti koje ukazuju na njihovo evolucijsko podrijetlo. Pitanje podrijetla emocija povuklo je pitanje postojanja osnovnih emocija kao temeljnih emocija koje su univerzalne i čije bi postojanje ugrozilo shvaćanje socijalnih konstruktivista. Navedeni su eksperimenti kojima se pokušava dokazati postoje li osnovne emocije. Jedan od eksperimenata je eksperiment Paula Ekmana kojim pokušava dokazati postojanje obrazaca prema kojima se može prepoznati emocija, a drugi je osmislio Peter Goldie kako bi uspio dokazati manu Ekmanovog eksperimenta, a to je davanje unaprijed zadanih emocija koje sudionici eksperimenta mogu povezati sa slikom emocionalnog izraza. Smatram da se emocije zbog svoje složene prirode ne mogu svrstati ni u jedan od ova dva shvaćanja, već da one imaju elemente oba. Emocije su genetički uvjetovane što omogućuje komunikaciju među ljudima, barem osnovnu, bez obzira na kulturalnu pripadnost, ali također su nezanemarive neke razlike emocija između kultura, kao što je već spomenuta emocija *amae*, koja je svojstvena određenoj kulturi i nije ju moguće pronaći u drugim kulturalnim sredinama.

U radu su prikazane tri teorije emocija: teorija osjećaja, teorija procjene i kognitivna teorija. Neslaganja među teorijama temelje se na shvaćanju načina na koji nastaju emocije. Prije pisanja rada smatrala sam da teorija procjene najtočnije opisuje proces nastanka emocija, no tijekom pisanja rada suočila sam se s problemom svodenja emocija na procjenu koja se ne mora nužno odvijati na svjesnoj razini, a svijest je bitna odrednica za pojavu emocija. Smatram da su za emociju bitni sudovi i vjerovanja koja se nužno odvijaju na svjesnoj razini i tako omogućuju nastanak emocija.

Zaključujem da su emocije opširno područje koje još nije doseglo svoj vrhunac i kojega bi trebalo pobliže istražiti. Njihova važnost je velika, no otežano je njihovo istraživanje zbog složenosti i relativnosti koja je u njihovim raspravama prisutna. Mislim da je važno razumjeti jedan od važnih aspekata ljudskih života kao što su emocije, koje utječu na naše odluke,

učvršćuju ili u potpunosti prekidaju vezu s određenim ljudima i usmjeravaju nas prema reakcijama koje su pogodne za ostvarenje naših ciljeva kao i očuvanja vlastitog života.

9. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

U radu je prikazan utjecaj koji emocije imaju na ljudski život, složena priroda emocija i komponente emocija kao nužni uvjeti za njihovo nastajanje kojima se nastojalo pojasniti što su to emocije koristeći se primjerom emocionalnog stanja ljutnje. Također, zbog sličnosti emocija i raspoloženja dio rada je posvećen njihovom razlikovanju. Nakon pojašnjenja emocija i njihove važnosti pažnja rada je usmjerena prema teorijama emocija u kojima se iznose različita shvaćanja o tome što je emocija i kako nastaje te su prikazani nedostaci teorija. Rad je također usmjeren prema raspravama o postojanju osnovnih emocija i načinu na koji shvaćanje o porijeklu emocija utječe na stav o njihovom postojanju. Navedene su dvije teorije porijekla emocija, evolucijska teorija emocija i socijalni konstruktivizam. Socijalni konstruktivizam prikazan je koristeći se primjerom emocionalnih razlika između ljudi na istoku i zapadu, dok je evolucijska teorija emocija podupirana ukazivanjem na sličnosti između emocionalnih izraza između životinja i ljudi te primjerima dokaza evolucijskog razvitka emocionalnih izraza kod ljudi.

KLJUČNE RIJEČI: evolucijska teorija emocija, komponente emocija, kognitivna teorija, osnovne emocije, Paul Ekman, Peter Goldie, socijalni konstruktivizam, teorija osjećaja, teorija procjene

SUMMARY

The paper presents the impact that emotions have on human life, the complex nature of emotions and the components of emotions as the necessary conditions for their formation, which sought to explain what emotions are using an example of an emotional state of anger. Also, because of the similarity of emotions and mood, part of the work is dedicated to distinguishing them. After explaining the emotions and their importance, the attention of the work is directed towards emotion theories that present different ideas about what emotion is and how it is created, and the disadvantages of theories are presented. The paper also focuses on discussions about the existence of basic emotions and how understanding the origin of emotions affects the way they exist. Two theories on the origin of emotions, evolutionary theory of emotions and social constructivism are listed. Social constructivism is illustrated using the example of emotional differences between people in the east and west, while the evolutionary theory of emotion is supported by pointing to similarities between emotional expressions

between animals and humans and by examples of evidence of evolutionary development of emotional expressions in humans.

Keywords: evolutionary theory of emotion, components of emotion, cognitive theory, basic emotions, Paul Ekman, Peter Goldie, social constructivism, theory of emotion, theory of assessment

10. POPIS LITERATURE

1. Averill, J. R., 1982. *Anger and Agression: An Essay on Emotion*. New York: Springer – Verlag.
2. Ben-Ze'ev, A., 2000. *The Subtlety of Emotions*. A Bradford Book: Reprint edition.
3. Darwin, C., 2002. *The Expression of Emotions in Man and Animals*. Oxford: University Press.
4. Damasio, A., 2005. *Osjećaj zbivanja*. Zagreb: Algoritam.
5. Ekman, P. i R. J., Davidson, 1994. *The Nature of Emotion*. Oxford: University Press.
6. Goldie, P., 2002. *A philosophical exploration*. Oxford: Claredon Press.
7. James, W. 1884. *What is an emotion?*, Oxford: University Press.
8. Lazarus, R. S. i S., Folkman, 2004. *Stres, procjena i suočavanje*. Zagreb: Naklada Slap.
9. Nussbaum, C., 2019. *Izdizanje misli: Inteligencija emocija*. Zagreb: Sandorf & Mizantrop.
10. Oatley, K. i J. M., Jenkins, 2003. *Razumijevanje Emocija*. Zagreb: Naklada Slap.
11. Prijić-Samaržija, S. i Gavran Miloš, A. 2011. *Antička i novovjekovna epistemologija*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

11. IZVORI

Prikaz 1: Preuzeto: studeni, 2022., mrežna stranica: <https://mymind.org/managingyour-anger>

Prikaz 2: Preuzeto: studeni 2022., mrežna stranica:

[https://www.shutterstock.com/search/angry-](https://www.shutterstock.com/search/angry-dog)

[dog;https://www.freepik.com/premium.photo/angry-man-screaming-isolated-white](https://www.freepik.com/premium/photo/angry-man-screaming-isolated-white)

[18584147.htm](https://www.freepik.com/premium/photo/angry-man-screaming-isolated-white)

Prikaz 3: Preuzeto: Oatley, K i Jenkins M.,J, *Razumijevanje emocija*, Zagreb: Naklada slap, 2003. str. 68